

Dorota Gierszewski*

ZNACZENIE KONCEPCJI GOVERNANCE W ANIMOWANIU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

Zasadniczym celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu animacja opiera swoje działania na koncepcjach współzarządzania? W związku z tym, warto przyjrzeć się animacji jako działaniu społeczno-edukacyjnemu i zobaczyć, o ile możliwe jest wykorzystanie idei *governance* do działań animacyjnych oraz uzyskanie zmiany społecznej pozwalającej na przekształcenie społeczności lokalnej. Pragnę przybliżyć sposoby pobudzania i wzmacniania partycypacji obywatelskiej, przy wykorzystaniu teoretycznej koncepcji *local governance*. W tym kontekście w świetle wybranych propozycji definiowania zostanie przedstawione postrzeganie koncepcji współzarządzania. Przyglądając się animacji społecznej w świetle teorii współzarządzania publicznego, zakładam, że teorie te są jednym z dominujących podejść w organizowaniu i kształtowaniu przestrzeni publicznej. A sposobem do zwiększenia podmiotowości ludzkiej jest tworzenie rzeczywistych warunków do zaangażowania w konstruowanie sfery publicznej. Wspieranie tego typu współdziałania w animowaniu społeczności lokalnych ma znaczenie dla rozwoju lokalnego.

Animowanie lokalnych społeczności jako integracja społeczna

Tłem niniejszych rozważań będzie animacja rozumiana jako uruchamianie sił społecznych oraz dążenie do poszerzenia możliwości działania w odniesieniu do własnego życia. Można tu odwołać się do klasycznej koncepcji sił ludzkich, związanej z wychowaniem przygotowującym do udziału we wspólnym działaniu (Radlińska 1935). Uaktywnienie sił miało tworzyć i umacniać, zdaniem Heleny Radlińskiej, twórcze poczynania w obrębie najbliższego środowiska, w celu integracji społeczności i poprawy jakości życia. Animacja społeczna, która jest przedmiotem rozważań w tym tekście, polega na wspieraniu zorganizowanych grup, istniejących w społecznościach lokalnych, lub tworzeniu nowych, które będą aktywnie współuczestniczyć w życiu społeczności (Kazimierzczak 2008, s. 19). Dynamika działalności animacyjnej w środowiskach lokalnych prowadząca do zwiększenia partycypacji obywatelskiej jest praktyką o charakterze

* Dorota Gierszewski, dr – Uniwersytet Jagielloński, Wydział Filozoficzny, Instytut Pedagogiki, Zakład Pedagogiki Społecznej i Andragogiki; e-mail: d.gierszewski@uj.edu.pl.

społecznym i poznawczym. Głównym celem animacji jest aktywizowanie jednostek i grup, co w konsekwencji prowadzić powinno do zwiększenia wpływu mieszkańców na kształtowanie własnego środowiska lokalnego. Pobudza ona do uczestnictwa w sprawach, które dotyczą bezpośrednio ludzi. Konsekwencją tego jest realne odgrywanie przez animację zasadniczej roli w życiu społecznym (Kargul 1997; Kopczyńska 1993, s. 3; Theiss i Skrzypczak 2006). W ogólnym rozumieniu animacja jest świadomym działaniem na rzecz aktywizowania aktorów społecznych, które służyć winno wprowadzeniu pozytywnych zmian w ich środowisku. Ma ona ogromne znaczenie w rozwoju lokalnym oraz w procesie budowy społeczeństwa obywatelskiego. W kontekście tych stwierdzeń warto wspomnieć między innymi o podejściu interakcyjnym, które kładzie nacisk na dynamikę procesu wydarzeń lokalnych, czyniąc partycypację naczelną kategorią integrującą społeczność lokalną. Jego głównymi przedstawicielami byli Harold F. Kaufman i Kenneth P. Wilkinson, którzy uważają, że ważną rolę w tym modelu odgrywają uczestnicy działań, grupy społeczne, fazy i procesy lokalnych działań (Lewenstein 1999, s. 16). Oddolne inicjatywy oraz zaangażowanie różnych grup stanowią bowiem zasadniczą siłę społeczną w procesie tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. W takim ujęciu animacja jest bodźcem, za pomocą którego można przeprowadzać zmiany i aktywnie kształtować demokrację (Ilczuk 2002, s. 27).

Teoretyczne koncepcje współzarządzania w kontekście animacji

Zainteresowanie zarządzaniem w sferze publicznej pojawiło się w Polsce stosunkowo niedawno. Termin *governance*¹ jest bez wątpienia istotny i zauważyć można, że wykorzystuje się go w wielu obszarach polityki, gospodarki, w kontekście rozwoju społeczno-kulturowego społeczeństwa, zarówno w nauce, jak i w praktyce. *Governance* to pojęcie interdyscyplinarne będące oznaką zmian w polityce i społeczeństwie. Niejednokrotnie w debatach podkreśla się, że rozważania w kategoriach *governance* stwarzają nową sferę dla rozwoju współczesnej demokracji i dotyczą sposobu organizacji porządku społecznego (Fung i Wright 2003; Boyte za Izdebski 2007, s. 15; Walk 2008). Znaczącym elementem tej koncepcji była ewolucja demokracji deliberatywnej (partycypacyjnej), nazywanej też demokracją uczącą się. Powiązanie demokracji z dyskusją ma tradycję tak długą jak sama demokracja. Deliberatywny model stanowił w ciągu ostatnich dwudziestu lat dominujący prąd w teorii demokratycznej. Demokracja ta odwołuje się głównie do aktywności obywatelskiej, która uznawana jest za ważną wartość, mającą potencjał uruchamiania innowacyjności środowisk lokalnych. Dlatego też demokracja partycypacyjna:

¹ *Governance* to pojęcie, którego będę używać w oryginalnym brzmieniu, ponieważ w języku polskim żadne ze słów nie odzwierciedla w pełni jego znaczenia.

[...] nie jest demokracją elit, lecz opiera się na prawdziwym obywatelstwie; uczestnictwo obywateli w życiu publicznym przyczynia się do wykształcenia się prawdziwej wspólnoty demokratycznej, podzielającej takie wartości liberalne, jak wolność, równość, autonomia i samorealizacja (Pietrzyk-Reeves 2012, s. 223).

W demokrację tę wpisane było współuczestnictwo obywateli w pracach instytucji administracyjnych, które zarządzają politykami społecznymi. Demokracja partycypacyjna wiąże się także z rozwojem społeczności lokalnej i jej samorządności oraz idei partycypacji społecznej, dzięki której działania państwa poparte były większą akceptacją obywateli. Można zatem powiedzieć, że demokracja ta wymaga od członków społeczeństwa odnalezienia się w roli obywatela, zaangażowanego w życie polityczne oraz sprawy społeczne.

Jest rzeczą oczywistą, że partycypacja obywateli w życiu publicznym nie powinna obejmować jedynie udziału w wyborach, ale przejawiać się uczestnictwem w debatach publicznych, zebraniach, konsultacjach społecznych, działaniach na rzecz budowy wspólnoty lokalnej, społeczeństwa obywatelskiego oraz dobrego demokratycznego państwa prawa. Oczywiście można znaleźć także przeciwników takiej koncepcji, należy do nich m.in., austriacki ekonomista, Joseph Alois Schumpeter, zwolennik elitystycznego modelu demokracji, który krytykuje nadmierną partycypację obywateli w procesie rządzenia, jako zjawisko utrudniające sprawne podejmowanie decyzji przez władzę (Schumpeter 1995). Jego teoria podkreśla rolę przywódców, którzy jako wyraziciele woli ludu realizują interesy grupowe. Rozpowszechnienie tej teorii wiąże się z poddaniem jej krytyce. Utożsamiając demokrację jedynie z wyborczą procedurą, ogranicza ona możliwości partycypacyjne obywateli jako takich, którzy nieświadomi własnych interesów nie potrafią ich rozpoznać, jednocześnie też nie są wykwalifikowani do uczestnictwa w procesie podejmowania decyzji. Atrybuty demokracji i jej autentyczność zależą od praktyki społecznej, co wiąże się ze zwyczajami, normami i postawami tworzącymi się w trakcie codziennej egzystencji. Nie bez znaczenia są tu działania animacyjne zachęcające do partycypacji publicznej. Demokracja bowiem nie jest czymś danym raz na zawsze, a raczej postrzegać należy ją jako niestałą i ulegającą licznym zmianom. „Demokracja jest procesem, staje się w trakcie wzajemnego oddziaływania na siebie, w toku wykonywania działań społecznych. Demokrację stwarzamy poprzez to, jak praktykujemy najważniejsze formy aktywności społecznej” (Gąciarz 2008, s. 85).

Aspekty *governance* uzewnętrzniają się w koncepcjach wielu autorów, a samo pojęcie *governance* stało się z biegiem lat dominującym podejściem do wyjaśniania procesów i przeciwdziałania niekorzystnym tendencjom w kształtowaniu przestrzeni publicznej (Osborne 2006; Stoker 2008). *Governance* kładzie nacisk na przeprowadzenie rzeczywistych reform i według Huberta Izdebskiego jest funkcją zarządzania złożonymi społecznościami poprzez koordynowanie działań podmiotów, które należą do różnych

sektorów (Izdebski 2006, s. 27). Celem zarządzania są procesy koordynacji działań pomiędzy aktorami oraz wpływ na komunikację w kontekście demokracji deliberyatywnej. Koncepcja *governance* nie zakłada tworzenia nowych struktur, lecz zmierza do doskonalenia funkcjonowania istniejących. Charakterystyczną cechą *governance* jest partycypacja, tworzenie sieci społecznych i pluralistycznych ugrupowań. W tych stosunkach zakłada się współdziałanie i obustronne dopasowanie. Zdaniem Rodericka Rhodesa *governance* charakteryzuje współzależność między organizacjami oraz eliminacja granic między państwem a sektorem społecznym (Rhodes 1996, s. 660). W ramach powstających sieci dochodzi do stałych interakcji oraz negocjacji wspólnych zamiarów, wszystko to oparte jest na zaufaniu i wspólnie ustalonych zasadach. Wydaje się, że rozwiązaniem współczesnych problemów w sferze publicznej jest połączenie i skoncentrowanie wysiłków zarówno administracji publicznej, jak i partnerów społecznych, ponieważ żadna ze stron nie rozwiąże problemów samodzielnie (Długosz, Wygnański 2005, s. 12). Istotne są tutaj procesy negocjowania i uzgadniania wspólnych decyzji, a nie tylko wprowadzanie porządku przez sztywne rozstrzygnięcia administracyjne lub pod wpływem mechanizmów rynkowych. Współcześnie partycypacja w rządzeniu na poziomie wspólnot lokalnych przybiera różne formy, jest ona silnie powiązana z tworzeniem mechanizmów uczestnictwa w kształtowaniu polityk publicznych. Obywatele przestają być traktowani jedynie jako wyborcy i bierni konsumenci, a stają się współdecydentami. Zdaniem Jerzego Hausnera *governance* jako sposób społecznej koordynacji lub porządek społecznych działań zbiorowych implikuje uczestnictwo w sprawowaniu władzy różnych podmiotów. Dzięki temu następuje uspołecznienie polityk publicznych, a zwykli obywatele uzyskują możliwość stania się współdecydentami w tworzeniu dobra wspólnego. W odniesieniu do władzy politycznej można by tu mówić o współrządzeniu, w związku jednak z tym, że pojęcie *governance* silnie związane jest z kontekstem społecznym, właściwsze jest używanie określenia „współzarządzanie” (Hausner 2008, s. 402). Współzarządzanie jest w znacznym stopniu reakcją na słabość zarządczą państwa wobec wyzwań współczesności. Tym mianem określa się bowiem sposób koordynacji działań zbiorowych w obliczu narastania społecznej kompleksowości i zacierania granic terytorialnych i społecznych.

W kontekście animowania społeczności lokalnych warto się skupić na koncepcji *local governance* zapowiadającej osiągnięcie szczególnych sukcesów na poziomie lokalnym. W ostatnich dwóch dekadach zyskało szczególną popularność, gdyż nastawione jest na współpracę lokalnych aktorów publicznych i prywatnych. Zachęca ono do zainteresowania i przejmowania odpowiedzialności za lokalne środowisko zamieszkania i podobnie jak animacja pozwala na kształtowanie społeczności poprzez wyzwalamie indywidualnego potencjału jednostki. Kluczem do zwiększenia podmiotowości człowieka jest w tej koncepcji stworzenie warunków do rzeczywistego

zaangażowania w konstruowanie sfery publicznej. Wzmacniając zatem mechanizmy społecznego uczestnictwa, można stworzyć obszar pozwalający na wyrażanie woli ogółu i kształtowanie współczesnej obywatelskości. Warto zwrócić uwagę na to, że wraz z upływem czasu zmienia ulega sposób sprawowania lokalnej władzy i formowanie się relacji pomiędzy władzą publiczną a obywatelami. Wpływ na to mają m.in. różnorodne czynniki: ekonomiczne, polityczno-społeczne. Aby *local governance* przyniosło pozytywne rezultaty dla dobra środowiska, powinno wziąć pod uwagę aspekty związane z: kontekstem lokalnym, układami aktorów społecznych, zorientowaniem na efektywność wykorzystania zasobów, koordynacją, akceptacją, zorientowaniem na cel i dobro ogólne, rozwiązywaniem problemów, ewaluacją, jak też uczeniem się nowych procesów (Hill 2006, s. 167). Należy pamiętać, że mieszkańcy mają wpływ na tworzenie rozwoju regionalnego w działaniu. Rządzenie nie jest już związane wyłącznie z władzą biurokratyczną, jak w modelu weberowskim (Weber 2002). Zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju uczestnictwo różnych grup społecznych w tworzeniu strategii rozwojowych i przedsięwzięć służących osiągnięciu celów, związanych ze zmianą, jest zagadnieniem istotnym. A utrzymywanie sytuacji, w których debata nad rozwojem zamykałaby się do kręgu elit politycznych czy biznesowych, nie jest czynnikiem, który sprzyja wypracowaniu zmian społecznych i podnoszeniu jakości życia. Modernizacja zarządzania publicznego jest więc fundamentalnym warunkiem przezwycięzania barier rozwojowych. Przeformułowanie tradycyjnych zasad polityki regionalnej i przejście od zhierarchizowanego systemu rządzenia (government) do formy poziomo powiązanych sieci zarządzających, opartych na dobrowolnej współpracy podmiotów publicznych i prywatnych, jest wymuszone przez czynniki zewnętrzne (Kooiman 2008; Kożuch 2003; Supernat 2003; Swianiewicz i in. 2000). Warto podkreślić, że animacja wdraża podobne modele partycypacji.

Wielość koncepcji współzarządzania

Jedną z odmian koncepcji współzarządzania jest zarządzanie publiczne (*public governance*) stworzone jako odpowiedź na nowe zarządzanie publiczne (*new public management*) i w pewnej mierze z nią zbieżne, choć warto podkreślić, że jest pojęciem szerszym uwzględniającym otoczenie społeczno-polityczno-gospodarcze oraz kompleksowość relacji (Szumowski 2014, s. 94). Zarządzanie publiczne w praktyce zaleca rozwiązywanie problemów w sposób niestandardowy i innowacyjny oraz wyzwalanie inicjatywy wśród osób zaangażowanych w wartość zagadnienia, które ich dotyczą. Oznacza to wyraźny akcent na partycypację społeczną opartą na stałych interakcjach z interesariuszami, którymi mogą być obywatele, grupy interesów, ale też organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy. Istotna jest tu też sama droga poszukiwania i podejmowania

wspólnych decyzji bez względu na efekt. A administracja publiczna traktowana jest jako jeden z aktorów działających na rzecz rozwoju społecznego.

Inną koncepcją jest dobre zarządzanie *good governance*. Rządzenie jest dobre, jeśli alokuje i zarządza zasobami, biorąc pod uwagę wspólne problemy. Komisja Europejska w „Białej księdze” definiuje ją poprzez następujące cechy: otwartość, partycypację, efektywność, rozliczalność oraz spójność (European... 2001). Idee *good governance* są ściśle związane ze znaną od dawna zasadą subsydiarności (pomocniczości). Pomocniczość jako norma prawna regulująca funkcjonowanie samorządu terytorialnego obowiązuje w większości państw europejskich zgodnie z zapisami w „Europejskiej karcie samorządu lokalnego”. Zasada ta związana jest z powierzaniem, przez organy władzy, wykonywania zadań publicznych podmiotom należącym do sfery społeczeństwa obywatelskiego, co pozwala na zbliżenie spraw publicznych bezpośrednio do obywateli. Oceniając ten kierunek działań, należy stwierdzić, że uwidacznia się tutaj dobra tendencja do przesuwania spraw publicznych w obszar odpowiedzialności obywateli. Jerzy Hausner, definiując pojęcie dobrego zarządzania, pisze o działaniu, którego istotą jest wywoływanie zmiany społecznej i kreowanie elementów ładu społecznego (Hausner 2001, s. 11). Można stwierdzić, że w ramach tej koncepcji partycypacja społeczna jest najpełniej realizowana, społeczeństwo jest tu partnerem administracji rządowej i nad nią sprawuje kontrolę obywatelską. *Good governance* „[...] przechodzi obecnie w kolejne stadium, a mianowicie w *responsive governance*, czyli zarządzanie responsywne (wrażliwe, czułe, żywo reagujące, odpowiednie)” (Gawroński 2010, s. 45). Charakteryzuje je otwartość administracji na rzecz nowych idei, potrzeb i oczekiwań. W formule tej dużą wagę przywiązuje się do partycypacji społecznej, otwartości, przejrzystości (Szomburg 2008, s. 9). Dlatego też znaczącą rolę odgrywają tu dobrowolnie zorganizowane grupy sąsiedzkie, grupy samopomocowe oraz inne formy zaangażowania obywatelskiego. Poza tym responsywność kładzie duży nacisk na refleksyjność w odczytywaniu i zaspokajaniu potrzeb obywateli. Biorąc pod uwagę przytoczone definicje *governance*, można spostrzec, że zasadniczo odnoszą się one do poniższych zagadnień:

- reguł zarządzania, które kierują współpracą różnych instytucji i grup (publicznych, społecznych i prywatnych);
- mobilizacji aktorów poprzez różnorodne formy współzarządzania, takie jak: konsultacje i ruchy społeczne, partnerstwa publiczno-prywatne, budżet obywatelski;
- zmiany relacji obywatele–władza poprzez łączenie zasobów pomiędzy sferą publiczną a prywatną;
- odejścia od postrzegania państwa jako takiego, w którym władza skupiona jest w jednym ośrodku (poszerzenie sfer demokratyzacji życia publicznego).

Związki koncepcji współzarządzania z animacją społeczną

Koncepcja *governance* w oczywisty sposób próbuje dokonać reorientacji polityki społecznej w kierunku oddolnych inicjatyw, uwzględniających lokalną swoistość i potrzeby konkretnych zbiorowości terytorialnych (Wódz 2005). Jej wykorzystanie w animacji powoduje mobilizację zasobów ludzkich i zwiększenie podmiotowości obywateli poprzez stwarzanie im warunków do rzeczywistego zaangażowania w tworzenie i realizowanie polityk publicznych. Wspieranie tego typu współdziałania w animowaniu społeczności lokalnych ma duże znaczenie dla rozwoju lokalnego. Należy pamiętać, że w celu forsowania skutecznej współpracy, oprócz zmiany świadomości i odpowiednich procesów, konieczne są przeobrażenia strukturalne, programy szkoleniowe oraz znajomość dobrych praktyk w tym zakresie. Z punktu widzenia niniejszych rozważań istotna jest wartość animacji społecznej, blisko powiązanej z lokalnością, gdyż to właśnie wiele małych inicjatyw lokalnych, a nie dużych projektów rozwojowych w skali makro, decyduje ostatecznie o jakości życia mieszkańców. Warto zdać sobie sprawę, że to energia obywateli daje szansę na realizację zmiany społecznej, a dzięki temu wpływa na podniesienie jakości życia w środowisku lokalnym. Aktualna diagnoza partycypacji obywatelskiej potwierdza istnienie swoistego obszaru inicjatyw nieformalnych (Herbst 2013), w których mieszkańcy podejmują aktywność na rzecz swoich społeczności. Dzięki takim działaniom ludzie żyją i uczą się ze sobą współpracować na rzecz poprawy poziomu swojego życia (Skrzypczak i Krenz 2014). Wydaje się, że animacja powinna znacznie bardziej uwzględniać innowacje społeczne, które wyrażają się w nietradycyjnych formach współpracy mieszkańców i tworzą nowe formy życia wspólnotowego. Włączenie koncepcji *governance* do praktyki animowania społeczności zapowiada osiągnięcie sukcesów zwłaszcza na poziomie lokalnym. Mieszkańcy postrzegani są w niej jako podstawowi, choć nie zawsze wprost widoczni aktorzy wzmacniający związek z demokracją lokalną. Często jednak mieszkańcy i władza zapominają, że dążą razem do realizacji tożsamego celu, jakim jest rozwój lokalnej społeczności. Proces wzajemnego uczenia się partycypacji i uświadamiania sobie płynących z niej pożytków jest długi, potrzebna jest w nim świadomość społeczna umożliwiająca wprowadzenie niefasadowych zmian, które zachęcać będą do zrozumienia reform partycypacyjnych. Współpraca jest niezbędną częścią demokracji, stanowi szansę własnego rozwoju osobowego oraz istotny fundament dobrze rozwijającej się społeczności lokalnej.

We współczesnej administracji publicznej w poszukiwaniu rozwiązań usprawniających jej funkcjonowanie warto zastępować *government* koncepcją *governance*, w której widoczne jest odejście od hierarchicznych struktur zarządzania na rzecz konstrukcji sieciowych w zarządzaniu lokalnym. Szerokie włączanie obywateli i ich organizacji do procesów podejmowania decyzji stawia nowe wyzwania władzom

lokalnym, ale stwarza także szanse na skuteczniejsze zarządzanie. *Local governance*, czyli współzarządzanie na poziomie lokalnym, wykorzystuje formy współpracy i komunikacji opartej na dialogu, zakłada zarządzanie partycypacyjne władz oraz wykraczającą daleko poza obszar polityki współpracę w sferze publicznej. Wprowadzie warunki pozwalające na realizację lokalnego współzarządzania dalekie są jeszcze od ideału, jednak dają podstawę do rozwoju nowego stylu zarządzania na terenie Polski tworzącego dobro wspólne i pozyskującego kapitał społeczny do działań lokalnych. Koncepcja lokalnego współzarządzania pozwala na kształtowanie cennych zachowań i postaw obywatelskich, uruchamiając i rozszerzając możliwości uczestnictwa zwykłych obywateli, wspierając dzięki temu samoorganizację środowiska lokalnego. Dodatkowo stwarza szansę dla osób aktywnych stania się bardziej odpowiedzialnymi za środowisko lokalne, umożliwiając im jednocześnie samorealizację. Bez wątpienia można stwierdzić, że działania realizowane na płaszczyźnie lokalnej stwarzają realistyczne szanse pozwalające na wspieranie lokalnej demokracji, poprzez uczynienie działań publicznych bardziej zrozumiałymi dla obywateli oraz lepiej odpowiadającymi ich potrzebom. Pisze o tym Wiesław Theiss, zwracając uwagę, że zajęcie aktywnych pozycji oznacza „udział w szerszych procesach zmiany i stabilizacji” (Theiss 2003, s. 20). Wspominają o tym także Maria Mendel i Tomasz Szkudlarek, analizując partycypację obywatelską (Mendel i Szkudlarek 2012).

Kilka lat temu Piotr Frączak pisał: „Myślenie o aktywizowaniu obywateli do samoorganizacji, włączaniu w proces decyzyjny, angażowaniu ich w podejmowanie współodpowiedzialności za kierunki rozwoju, wydaje się nowym paradygmatem sposobu sprawowania władzy” (Frączak 2010, s. 25). Obecnie to podejście wpisało się na stałe, porządkując mapę aktywnego uczestnictwa w przedsięwzięciach na rzecz społeczności lokalnych. Przychodzi z pomocą jednostce w jej swobodnym rozwoju i daje jej możliwość wpływu na otoczenie, wspiera myślenie krytyczne, pozwala na aktywne zdobywanie wiedzy poprzez rozwiązywanie problemów i rozszerzanie własnych umiejętności działania. Sukces tego paradygmatu opiera się na zdobywaniu i konstruowaniu wiedzy i umiejętności zależnie od kontekstu społeczno-kulturowego. A nieskuteczne działania administracji publicznej na poziomie lokalnym nie tylko zmuszają do podejmowania kooperacji w społecznościach lokalnych, lecz zwiększają gotowość do intensyfikowania współpracy.

Zakończenie

Istotą animowania społeczności lokalnej jest budowanie oraz wzmocnienie sieci powiązań i kontaktów między grupami, w celu rozwiązywania problemów, stwarzania warunków do zaspokajania potrzeb mieszkańców, jedynym słowem – do poprawy ich sytuacji.

W swoich rozważaniach chciałam podkreślić, że w Polsce zauważalny jest wpływ nowych idei dotyczących sposobów zarządzania w przestrzeni publicznej, które uwzględniają kontekst społeczny i dotyczą demokratycznego systemu rządzenia. Pozwalają one na budowanie sieci złożonych z aktorów społecznych i rządowych, przyczyniają się do rozwoju lokalnego. Poprawie ulega sytuacja zwłaszcza w obszarze udziału mieszkańców w podejmowaniu decyzji i konsultacjach społecznych. Wyłaniający się obraz ukazuje, że animacja społeczna uwzględniać winna założenia koncepcji współzarządzania i tak też się dzieje. Idea *governance* otwiera nowe obszary działania dla animacji, w których staje się ona instancją pośredniczącą w promowaniu i we wspieraniu zaangażowania społecznego. Poprzez tę nową rolę animacja społeczności lokalnych przeobraża się w realne i skuteczne narzędzie polityki społecznej, a wyzwania, które są poza zasięgiem regulacji państwowych, mogą być rozwiązywane zbiorowo. W działaniach animacyjnych opartych na koncepcji *governance* należałoby znacznie bardziej odnosić się do poprawy efektywności partycypacji obywatelskiej i działań związanych z rozliczalnością władz publicznych. Wydaje się, że potencjał partycypacji nie jest w pełni wykorzystywany. Animacja mogłaby się stać łącznikiem między administracją publiczną a podmiotami zaangażowanymi w działania. Może zespolać inicjatywy i wspierać je, umożliwiając współdziałanie społeczeństwa oraz spożytkowanie jego zasobów. Mając na uwadze animowanie społeczności lokalnych i wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, warto podkreślić, że partycypacja zajmuje wysoką pozycję w animacji, będąc niejako lekarstwem na niemoc społeczną (Gierszewski i Nosek 2013). Animacja w tym kontekście wykracza poza obszar kultury w wąskim rozumieniu i obejmuje swoim zasięgiem całość życia społecznego. A jej istotą staje się uruchamianie oraz rozwijanie uczestnictwa i zaangażowania w sprawy społeczne, a więc wzmocnianie demokracji lokalnej. W warunkach nieustannie zmieniającego się otoczenia animacja może wesprzeć człowieka w przystosowaniu się do zmian, ale także wyposażyć w umiejętności pozwalające na podejmowanie inicjatyw wprowadzania modyfikacji w sferze publicznej. Podstawą zmian jest odpowiedni poziom posiadanej wiedzy oraz doświadczenie w sprawach środowiska lokalnego i znajomość procedur. Z pewnością obecnie animacja mogłaby w większym stopniu wdrażać koncepcje *governance*, wymaga to jednak w dużej mierze większej świadomości obywatelskiej w społecznościach lokalnych. Zadania animacji w tym zakresie wiążą się z przejściem roli inicjatora i koordynatora aktywizującego społeczności lokalne, który nie tylko zachęca i wspiera do podejmowania działań, lecz także przyspiesza innowacyjność. Inicjowanie bezpośrednich interakcji między różnymi aktorami może prowadzić do właściwego określania problemów i przygotowania działań mających na celu ich rozwiązanie.

Zmieniająca się rzeczywistość wspierana innowacyjnymi technologiami powoduje, że przestrzeń życiowa nieustannie się poszerza. W tej sytuacji zasadne staje się

przywołanie roli nowych mediów w odniesieniu do koncepcji współzarządzania i promowanie aktywnego uczestnictwa w sferze spraw publicznych. Wywierają one istotny wpływ na wdrażanie koncepcji *governance* w animacji. Dotychczasowe ich znaczenie we wspieraniu partycypacji jest relatywnie małe. Jednak realny i wirtualny świat życia coraz bardziej się przenikają i uzupełniają, a powszechna dostępność stwarza możliwość silniejszego oddziaływania za pośrednictwem mediów. Nowe środki społecznego komunikowania wytwarzają możliwości działań mniej kosztownych i precyzyjniej trafiających do określonych grup społecznych. Rodzaj i częstotliwość korzystania z nich ma wpływ na percepcję rzeczywistości oraz style komunikowania się. Dlatego też sieć daje początek nowym możliwościom partycypacji oraz wnoszenia wkładu we wspieranie społeczeństwa obywatelskiego, które jednak są dostępne dzięki posiadaniu określonych zasobów (kompetencji). Animacja w duchu *governance* winna pozostawać otwarta w stosunku do sieci, która staje się platformą wymiany polityczno-społecznej i inicjowania zaangażowania mieszkańców. Wykorzystując walory mediów społecznościowych, można stworzyć atrakcyjne formy animowania i zachęcić mieszkańców do współzarządzania. Współrzędzenie i współuczestniczenie w procesach decyzyjnych niesie za sobą wiele wartości pozytywnych wpływających na rozwój społeczny. Biorąc pod uwagę znaczenie nowych interaktywnych mediów, można zaryzykować stwierdzenie, że istotna część pobudzającej działań ożywiających aktywność obywateli w życiu społecznym i publicznym odbywać się będzie w przyszłości za ich pośrednictwem.

Bibliografia

- Długosz D., Wygnański J.J. (2005), *Obywatele współdecydują. Przewodnik po partycypacji społecznej*, Stowarzyszenie na rzecz Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa.
- European Governance. A White Paper* (2001), Commission of the European Communities, Brussels.
- Frączak P. (2010), *Dialog obywatelski – między rzecznictwem a reprezentatywnością*, „Animacja Życia Publicznego”, nr 1-2, s. 24-25.
- Fung A., Wright E.O. (2003), *Deepening Democracy, Institutional Innovations in Empowered-Participatory Governance*, Verso, London–New York.
- Gawroński H. (2010), *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Oficyna Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Gąciarz B. (2008), *Słabości i szanse demokracji w Polsce. Ład społeczny a rozwój demokracji w dobie modernizacji*, w: *Strukturalne podstawy demokracji*, A. Rychard (red.), WFiS PAN, Warszawa, s. 83-108.
- Gierszewski D., Nosek B. (2013), *Wzmacnianie aktywności społeczeństwa obywatelskiego poprzez animację społeczno-kulturową*, w: *Animacja kultury. Współczesne dyskursy teorii i praktyki*, D. Kubinowski, U. Lewartowicz (red.), Makmed, Lublin, s. 157-176.
- Hausner J. (2001), *Podstawy rządzenia interaktywnego. Czy gospodarka jest systemem?*, w: *Studia z zakresu zarządzania publicznego. Materiał seminarium naukowego*, J. Hausner (red.), Wyd. AE, Kraków, s. 148-164.

- Hausner J. (2008), *Zarządzenie publiczne*, Scholar – Uniwersytet Ekonomiczny, Kraków.
- Herbst K. (2013), *Ruchy nieformalne a kierunki rozwoju ekonomii społecznej: rekomendacje dla polityk publicznych*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Hill M. (2006), *Social policy in the modern world: A comparative text*, Singapore.
- Ilczuk D. (2002), *Polityka kulturalna w społeczeństwie obywatelskim*, NCK, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Izdebski H. (2006), *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działania*, LexisNexis, Warszawa.
- Izdebski H. (2007), *Od administracji publicznej do public governance*, „Zarządzanie Publiczne”, t. 1, s. 7-20.
- Kargul J. (1997), *Od upowszechniania kultury do animacji kulturalnej*, Wyd. A. Marszałek, Toruń.
- Kazimierczak T. (2008), *Koncepcja animacji lokalnej w projekcie liskowskim*, w: *Animacja lokalna i przedsiębiorczość społeczna na rzecz rozwoju obszarów wiejskich*, I. Rybka (red.), Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2008, s. 19.
- Kooiman J. (2008), *(Współ)rzządzenie socjopolityczne*, „Zarządzanie Publiczne”, t. 3 (5), s. 135-151.
- Kopczyńska M. (1993), *Animacja społeczno-kulturalna: podstawowe pojęcia i zagadnienia*, Wydawnictwo Centrum Animacji Kulturalnej, Warszawa.
- Kozuch B. (2003), *Zarządzanie publiczne w zarzysie*, Fundacja Współczesne Zarządzanie, Białystok 2003.
- Lewenstein B. (1999), *Wspólnota społeczna a uczestnictwo lokalne*, ISNS UW, Warszawa.
- Mendel M., Szkudlarek T. (2012), *Demokratyczna izolacja. Krytyczna partycypacja obywatelska*, „ZoonPolitikon”, nr 3, s. 207-222.
- Osborne S.P. (2006), *The New Public Governance?*, „Public Management Review”, t. 8, nr 3, s. 377-387.
- Pietrzyk-Reeves D. (2012), *Idea społeczeństwa obywatelskiego. Współczesna debata i jej źródła*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń.
- Radlińska H. (1935), *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, NK, Warszawa.
- Rhodes R. (1996), *The new governance. Governing without government*, „Political Studies” 64, s. 652-667.
- Schumpeter J.A. (1995), *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, PWN, Warszawa.
- Skrzypczak B., Krenz R. (2014), *Nieodkryty wymiar III sektora – źródła i kierunki poszukiwań*, „Animacja Życia Publicznego”, nr 1(18), s. 4-8.
- Stoker G. (2008), *Zarządzanie jako teoria: pięć propozycji*, „Zarządzanie Publiczne”, nr 4.
- Supernat J. (2003), *Administracja publiczna w świetle New Public Management*, w: *Administracja publiczna. Studia krajowe i międzynarodowe*, Zeszyty Naukowe WSAP w Białymstoku, nr 2, s. 28-46.
- Swianiewicz P., Dziemianowicz W., Mackiewicz M. (2000), *Sprawność instytucjonalna administracji samorządowej w Polsce – zróżnicowanie regionalne*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Warszawa.
- Szomburg J. (2008), *Od sztywnych procedur do 360° odpowiedzialności – czyli jak ewoluowała administracja publiczna w ciągu ostatnich 150 lat*, „Pomorski Przegląd Gospodarczy”, nr 2/(37), s. 6-9.
- Szumowski W. (2014), *Zarządzanie publiczne – próba systematyzacji koncepcji*, „Nauki o Zarządzaniu. Management Sciences”, nr 4(21), s. 86-97.
- Theiss W. (2003), *Mała ojczyzna – w kręgu edukacji środowiskowej*, w: *Ośrodek kultury i aktywności lokalnej. W poszukiwaniu modelu instytucji społecznościowej*, S. Mołda, B. Skrzypczak (red.), Warszawa, s. 18-33.

- Theiss W., Skrzypczak B. (2006), *Edukacja i animacja w środowisku lokalnym*, Stowarzyszenie CAL, Warszawa.
- Walk H. (2008), *Partizipative Governance*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.
- Weber M. (2002), *Gospodarka i społeczeństwo – zarys socjologii rozumiejącej*, PWN, Warszawa.
- Wódcz K. (2005), *Kwestie społeczne – dialog – współzrządzenie: przyczynek do analizy dyskursu publicznego w Polsce*, w: *Kręgi integracji i rodzaje tożsamości. Polska – Europa – świat*, W. Wośowski, J. Włodarek (red.), Scholar, Warszawa, s. 421-439.

ZNACZENIE KONCEPCJI GOVERNANCE W ANIMOWANIU SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH

STRESZCZENIE: Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu animacja opiera swoje działania na koncepcjach współzarządzania. W związku z tym autorka przygląda się animacji jako działaniu społeczno-edukacyjnemu, aby sprawdzić, o ile możliwe jest wykorzystanie *governance* do działań animacyjnych oraz uzyskanie zmiany społecznej pozwalającej na modernizację społeczności lokalnej. Autorka przybliży sposoby pobudzania i wzmacniania partycypacji obywatelskiej, przy wykorzystaniu teoretycznej koncepcji *local governance*. W świetle wybranych propozycji definiowania przedstawia postrzeganie koncepcji współzarządzania. Przyglądając się animacji społecznej w świetle teorii współzarządzania publicznego, autorka zakłada, że teorie te są dominującym podejściem w organizowaniu i kształtowaniu przestrzeni publicznej, a sposobem do zwiększenia podmiotowości ludzkiej jest tworzenie rzeczywistych warunków do zaangażowania w konstruowanie sfery publicznej. W konsekwencji wspieranie tego typu współdziałania w animowaniu społeczności lokalnych ma znaczenie dla rozwoju lokalnego. W Polsce zauważalny jest wpływ nowych idei dotyczących sposobów zarządzania w przestrzeni publicznej, które uwzględniają kontekst społeczny i dotyczą demokratycznego systemu rządzenia.

SŁOWA KLUCZOWE: animacja społeczna, społeczność lokalna, koncepcje współzarządzania.

THE IMPORTANCE OF GOVERNANCE THEORY IN THE PROCESS OF ANIMATING LOCAL COMMUNITIES

SUMMARY: The aim of this article is an attempt to answer the question regarding the extent to which animation relies on co-management concepts. The author looks at animation as a social and educational action to see how much governance can be used for animation and bringing about social change that would allow for the modernization of the local community. The author introduces ways to stimulate and strengthen citizen participation using the theoretical concept of the local governance. In the light of selected definition proposals the perception of the concept of co-management is presented. Looking at social animation in the light of the theory of public co-management, the author assumes that these theories are the dominant approach to organizing and shaping public space and the way to increase human subjectivity to create real conditions for engaging in constructing the public sphere. As a consequence, supporting this type of interaction animation of local communities is important for local development. In Poland, the impact of new ideas on how to manage public space, which take into account the social context and the democratic governance system, is noticeable.

KEYWORDS: social animation, local community, co-management concepts.